

GERAARDSBERGSE KUNSTSCHILDERS UIT DE 19de EEUW

LOUIS CEUTERICK 1830 - 1864 EEN (QUASI) ONBEKEND KUNSTSCHILDER DIE SLECHTS EEN (BEKEND) DOEK SCHILDERDE

door Gaston IMBO

1. DE FAMILIES CEUTERICK EN DIERICX

Camille Louis René Ceuterick werd geboren te Geraardsbergen op 15 november 1830, als jongste in het gezin van Ceuterick Marinus (oSint-Martens-Lierde 1795 - +Geraardsbergen 1831) en Van den Dooren Victoria (oNederbrakel 1809 -+Geraardsbergen 1887). Hij bleef ongehuwd en woonde in 1850 als rentenier (?) op de hoek van de Grotestraat en de Begijnhof- (of wegvoering-)straat en nadien, vermoedelijk vanaf 1855 in het grote brouwershuis "De Roos" in de Vredestraat nr. 34. De familie Ceuterick was afkomstig van Sint-Martens-Lierde; een tak ervan vestigde zich circa 1820 te Geraardsbergen.

Vader **Marinus Ceuterick** was brouwer, gevestigd in de Pens- of Vredestraat nr. 34 (brouwerij "De Roos" sinds 1820).

Deze Geraardsbergse tak van de familie Ceuterick was **politiek zeer bedrijvig**, reeds tijdens de laatste jaren van het Hollands regime, maar vooral na 1830, tijdens de eerste jaren van onafhankelijk België.

Marinus Ceuterick was een van de 157 inwoners van Geraardsbergen die de "petitie voor de personele scheiding tussen Noord en Zuid" ondertekenden op 11 september 1830 (zie de "Catholique des Pays-Bas" van 15 september 1830, pag. 2).

Hij was gemeenteraadslid van Geraardsbergen van oktober 1830 tot aan zijn vroegtijdig overlijden in november 1831; hij was lid van de burgerwacht in 1830 en kaptein van die burgerwacht in 1831; in 1831 was hij tevens een van de zes bestuursleden van de Geraardsbergse burgerlijke godshuizen.

Marinus oudste broer, **Ceuterick Joseph Ghislain** was zijn semi-politieke carrière begonnen als lid van het bureel van weldadigheid in 1826; hij zetelde er tot 1831. Hij was kandidaat op de katholieke lijst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1827 en van 1830; hij was gemeenteraadslid van 1831 tot 1836 en ook nog lid van de burgerwacht in 1830. In 1836 verliet hij de politiek en werd politiecommissaris, wat hij bleef tot aan zijn dood in 1864.

Een andere broer van Marinus, **Ceuterick Philippe**, was landbouwer te Sint-Martens-Lierde. Hij was in die gemeente schepen van 1823 tot 1826 en nadien nog tien jaar lang een graag geziene burgemeester 1826-1836. Zijn zoon Frans-Theodoor was meer dan 20 jaar burgemeester van de gemeente Outer: van 1868 tot 1889. Kleinzoon Denis Ceuterick was rond de eeuwwisseling daensistisch gemeenteraadslid in Outer.

Marinus' zuster, **Ceuterick Victoria** (oSint-Martens-Lierde 1789) was in 1814 gehuwd met de handelaar **François Philippe De Brabanter** (1791-1833), eveneens zeer bedrijvig op lokaal politiek vlak: in 1830 was hij lid van de burgerwacht en tevens lid van de veiligheidscommissie; hij was gemeenteraadslid in 1830 en 1831, schepen in 1831 tot 1833, nadien nog bestuurslid van het bureel van weldadigheid

De moeder van Louis Ceuterick, **Victorine Van den Dooren**, was de dochter van Simon Van den Dooren, geneesheer te Nederbrakel. Haar zuster, Sofie B., was gehuwd met notaris **Hubert De Turck**, die schepen was van Moerbeke van 1846 tot 1880.

Louis Ceuterick verloor zijn vader kort na zijn geboorte. Zijn moeder baatte de brouwerij "De Roos" in de Vredestraat verder uit, vanaf 1850 samen met haar oudste zoon **Victor** (die in 1879 katholiek gemeenteraadslid zou worden).

Marie Joséphine Ceuterick (o1827) oudstę zuster van Louis, was in 1847 gehuwd met wijnhandelaar **Diericx Louis-Hubert** (oNinove 1816 - +Geraardsbergen 1871) zoon van Jean-Baptiste, geneesheer, kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1830, 1831, 1833 zonder succes; overleden te Geraardsbergen in 1845, en van Jeanne Petronille **Cosijns** (o1787 , +1849) van de politieke clan van Meerbeke. Louis-Hubert Diericx ging ook het gemeentelijk politiek pad op: katholiek gemeenteraadslid te Geraardsbergen van 1849 tot 1862, schepen van 1852 tot 1871; hij was bestuurslid van de burgerlijke godshuizen van 1845 tot 1852 en was onderluitenant van de burgerwacht in 1831, luitenant-kwartiermeester in 1848 en kwartiermeester in 1851 (Marc Van Trimont: "De Geraardsbergse 'garde cicique' of burgerwacht 1795-1920" G'bergen 1997, pag.63,69,72).

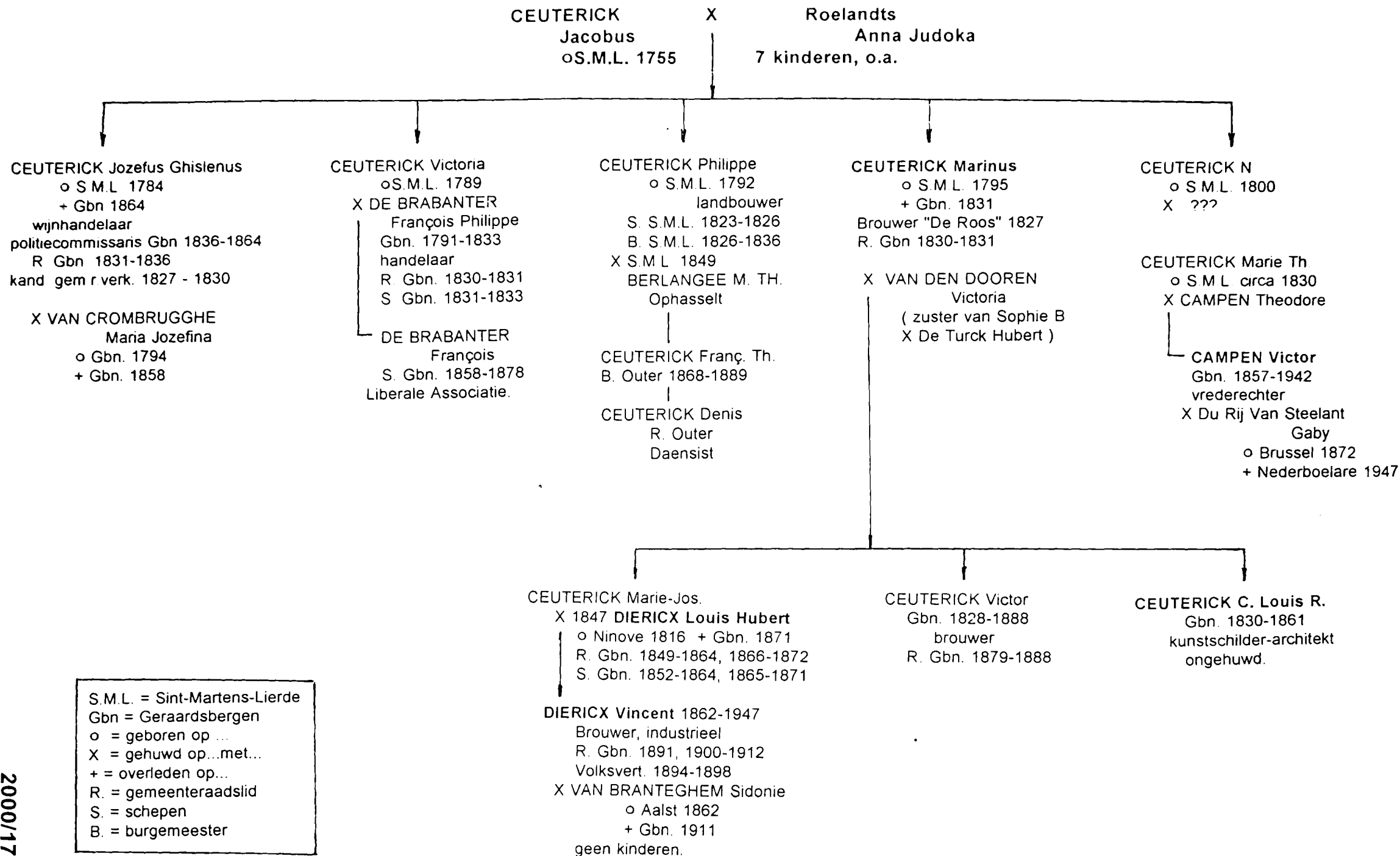
Het echtpaar L.H. Diericx - M.J. Ceuterick had drie kinderen waarvan de jongste, de ons aller bekende **Vincent Diericx** (Geraardsbergen 1862-1947), wijnhandelaar en brouwer ("De Roos" in de Vredestraat) eveneens en met succes, de politieke toer op ging: gemeenteraadslid 1890-1895; volksvertegenwoordiger 1894-1898. Hij overtrof inzake prestige al zijn voorzaten. (H. Liebaut: "De gezagsconcentratie in het arrondissement Aalst tijdens de 19de eeuw", Gent, 1968, pag.11).

2. C.L.R. OF LOUIS CEUTERICK

De jonge Louis Ceuterick volgde vanaf 1845 de lessen aan de Stedelijke "Academie voor Teken- en Bouwkunst" (toen gevestigd in een lokaal van de schouwburg Sint-Adriaan, in de Vredestraat). Hij was er o.a. bevriend met zijn leeftijdsgenoot, de latere beeldhouwer **Prosper Speck** (1832-1898) die in de zestiger jaren een borstbeeld van zijn vriend zou beitelen (G. Merckaert : "Geraardsbergen 1869-1945" pag. 17).

Aan de stadstekenschool verwierf Ceuterick het getuigschrift van **architekt**. Deze studies kenden circa 1850 nog geen vast verplicht en erkend programma. Titel en diploma waren dan ook niet gereguleerd. In 1859 tekende hij een restauratietekening van de voorgevel van het neo-classicistische Geraardsbergse stadhuis (stijl Louis XV) (Inventaris van het Kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen" - Gemeentehuizen, band I, door Patrick Devos; Gent, 1982, pag. 411).

Louis Ceuterick was lid van de **Rederijkersgilde** "Sint Pieters Vreugd en Deugd". In het archief van de gilde berust een **verslagboek 1853-1940**, door Louis Ceuterick, decoratiemeester van de gilde met "fijn geschilderde tafereeltjes" verlucht (zie A. Batselier "Kroniek van het toneel...", G,bergen 1976, pag 132).

Maar Louis Ceuterick legde zich toe op de schilderkunst en te oordelen naar het enige schilderdoek dat we van hem kennen, ontbrak het zeker niet aan talent.

Een **schetsboek** van hem, dat in het bezit was van schilder **Philemon Berckman** (1913-1994) bewijst dat Louis Ceuterick nog meer schilderijen heeft geschilderd: huisdieren, stilleven, huiselijke scènes... . Het was Vincent Diericx die het schetsboek aan zijn beschermeling Berckman heeft geschonken.

Louis Ceuterick overleed te Geraardsbergen op 18 mei 1864, na een lange ziekte, amper 33 jaar oud. "Den die Götter lieben..." zijn zwager, LouisHubert Diericx zal enkele schilderijen geërfd hebben, o.a. "**De hondenrechtbank**" doek dat langs zijn zoon Vincent, voorzitter van het hospitaal (1900-1930) in het museum belandde.

3. "DE HONDENRECHTBANK" OF "HET HONDENGERECHT".

"De schilder Ceuterick was ons onbekend. Noch in de nationale biografische kunstenaarslijsten, noch in de archiefstukken werd een kunstenaar met die naam teruggevonden" schrijft zeer terecht Lidwine vander Heyde, in "Kunstpatrimonium Geraardsbergen" 1985, pag.224). Ook wij hebben nergens de naam Ceuterick gevonden, noch in de meerdelige lexicons van Benézet, Siret, Thieme en Becker, noch in het "Allegimèines Künstlerlexikon" van Saur (18 banden voor de letters A, B, C !). Ook niet in "Le dictionnaire des peintres Belges du XlVe siècle à nos jours" (3 delen, 1997, met de biografieën van zo'n 6.300 artiesten). Per slot van rekening is dit niet verwonderlijk in acht genomen dat Ceuterick jong is gestorven, slechts één doek ons bekend schilderde en uiteraard niet in de openbaarheid trad in een of andere tentoonstelling.

Laat ons nu dat uniek doek bekijken.

"Honden spreken een vonnis uit"

Het is een olieschilderij op doek, 0,93 m op 1,31 m, gesigneerd en gedateerd links onderaan: C.L.R. Ceuterick 1850.

Het bevindt zich in een veel te donkere hoek van een museumgang van het oude stedelijke hospitaal. Werd aan het hospitaal geschonken door Vincent Diericx (1862-1947), neef van Louis Ceuterick, voorzitter van de C.O.O. van 1914 tot 1930.

a. Het onderwerp.

Twaalf honden, van verschillende rassen, zitten of liggen in een kale gerechtszaal (of een raadzaal). Wat vooral opvalt zijn de verschillende uitdrukkingen van de hondenmullen: eerst de voorzitter of rechter, centraal gezeten in een rood fluwelen zetel, een oude grimmige poedel met de voorpoten stevig op de tafel voor hem geplant; voor hem op tafel ligt een dik opengeslagen boek waarin men op de linker bladzijde kan lezen "Pandecton (1) De gonc die juffrouwen bepissen zullen zich doen...(onleesbaar: mischien: vonnissen"; **links** vooraan kijken twee honden ernstig en argwanend naar de toeschouwer, een andere dommelt in, een hond kijkt niet geïnteresseerd de andere kant op, twee langorige honden kijken naar de rechter terwijl de hond dichtst bij de rechter, vergramd naar het publiek kijkt.

Aan de **rechterzijde van het doek** zien we drie beteuterd kijkende honden en vooraan de insluimerende secretaris met vel papier, inktpot en ganzeveer. Eveneens rechts enkele dikke boeken in een rij in een rek waarop nog een perkamenten foliant rust waaraan een rode lakzegel. **Kortom**: een hondenrechter doet een gewichtige uitspraak over een strafbaar (zeden)feit in aanwezigheid van 10 andere honden en een secretarishond.

b. De compositie is zeer evenwichtig en goed geordend.

(1) "Pandecton": van het Grieks "pan"=alles en "dectes"=in zich opnemend. De "pandecton" is het voornaamste deel van het "**corpus juris civilis**" = het burgerlijk wetboek, met de raadgeving en de uitspraken van de oude Romeinse rechtsgeleerden, systematisch, dus per onderwerp, gerangschikt.

c. Het kleurenpalet.

Alleen het centrale gedeelte van het schilderij is belicht: de rechter, een grote poedel met veel grijze wollige haren en een menselijk gelaat, kijkt, bewust van zijn waardigheid, de toeschouwer (of de onzichtbare beschuldigde) vrank in de ogen. De vier hoeken van het schilderij zijn donker of onbelicht. Geleidelijk van centrum naar hoeken, vermindert het licht en de kleuren gaan van grijswit in het centrum over naar zwart in de hoeken, alover licht en donkerbruin. Het is een typisch donker palet zoals bij romantische genreschilders. De dominerende kleuren zijn dus grijs en wit, en schakeringen van bruin en zwart. Ook de hondenspelen zijn bruin of grijs of zwart. De eentonigheid van kleur rond de rechter wordt op oordeelkundige wijze gebroken door het rood van het fluweel van de voorzitterszetel, de rode boeksmeden en het rode lakzegel aan het perkament op het rek.

d. Wat is de betekenis van dit schilderij ?

Het kan een simpele "Spielerei" zijn van een jonge onervaren schilder (20 jaar oud). Een dierenaferieel zonder enige bijbedoeling ?

Toch voel ik meer voor een **picturale fabel** (dieren handelen en spreken als mensen: een constante in de literatuur, denken we maar aan Esopus, aan "Reinaert de Vos" en aan Jean de la Fontaine) vrijgegeven door een plaatselijke politieke gebeurtenis of een misstap van een politieke, circa 1850.

De stap naar een **politieke satire** of een **parodie** is gauw gezet: de katholieke familie Ceuterick was, zoals we reeds benadrukten, **politiek** zeer bedrijvig. In 1850 was **Louis Hubert Diericx**, echtgenoot van Marie Josephine Ceuterick, de oudste zuster van de schilder (en vader van Vincent Diericx) gemeenteraadslid te Geraardsbergen. Het stadsbestuur was van unionistisch katholiek-liberaal geworden. Er werd herhaaldelijk heftig geredetwist (o.a. over het stadscollege) tussen liberalen (Aug. Van Santen, J.L. De Clercq, J.F. van Cleemputte, Modest De Cock ?) en de katholieken (P. Vrancx, A. De Portemont, L.H.Diericx, C. Spitaels).

Dat het over een **parodie van de gemeenteraad** gaat staat buiten kijf: ze zijn met twaalf, dit is de burgemeester (A. Van Santen), twee schepenen (de katholiek Vrancx en de liberaal De Clercq), en 8 gemeenteraadsliden (4 katholieken en 4 liberalen), plus de stadssecretaris (L. Rens).

Op **welk precies feit** Ceutericks' spotternij slaat is nu niet meer te achterhalen: **heeft hij de ganse gemeenteraad willen kleineren** (voltallig vergaderen over een onnozel gebeuren: juffrouwen bepissen ?)

Slechts twee honden kijken geïnteresseerd naar de rechter. De drie honden, uiterst rechts, gaat het hele gebeuren geen snars aan: ze kijken, geeuwend bijna, naar het publiek; de hond links in het midden kijkt de andere richting uit. De linkerzijde (rechts op het doek) herleid tot drie onbenullige eenheden, zit er als verslagen bij. Rechts onderaan, languit op tafel liggend dommelt de werkloze secretaris in: zijn attributen: ganzeveer, inktpot en notulenboek blijven onaangeroerd.

e. Dierenschielders

L. Ceuterick is een "**zuivere**" **dierenschilder**, in die zin dat zijn schilderij alleen dieren voorstelt en het décor tot een minimum is herleid. Ook de rotsschilderijen in o.a. **Altamira** en **Montignac-Les eaux**, meer dan 12.000 jaar oud, zijn "zuivere" dierenschilderijen.

Veel dichter bij ons gaf **Paulus Potter** (1625-1654) een reeks schilderijen uit met weinig décor. Veel **landschapsschilders** schilderden mooie landschappen als hoofdmotief en plaatsten daarin één of meer runderen of schapen, of geiten, of paarden, maar de dieren waren bijzaak. (zie de Hollandse 17de eeuw, de Franse impressionisten en onze 19de eeuw met artiesten als Eugène Verbroekhoven (1799-1838), Albert Verwee (1838-1895), Is. Verheyden (1846-1905), Louis Robbe (1806-1887), Edm. De Praetere (1826-

1888), Jan Stobbaeris (1838-1914) en J. Stocquart (1819-1889), **tijdsgenoten van L. Ceuterick**.

België telde vooral in de 19de eeuw vele goede landschapsschilders; de **romantiek** bezong de nationale geschiedenis, maar vooral de terugkeer naar de natuur, lof van landschap en dier, levensvreugde, licht en zon. De stoot hiervoor werd gegeven door **Jean-Jacques Rousseau** (1712-1778) in zijn "**Rêveries d'un promeneur solitaire**" met poëtische landschapsbeschrijvingen.

"**Landschappen met dieren**" zijn er in groot aantal maar schilderijen met **dieren die optreden als mensen**, dus "**picturale fabels**" kunnen wij moeilijk vinden. **Gustave Doré** (1833-1883) illustreerde met tekeningen de fabels van **La Fontaine** (1621-1695) pas in 1865 en daar zal Ceuterick dus geen inspiratie gezocht hebben. Hij kende waarschijnlijk wel enkele fabels en misschien ook enkele werken van de **hondenschilders Jozef Stevens** (1819-1892) - met zijn armoe-honden in de Brusselse straten, in de Kon. musea van Antwerpen en Brussel - en **Joos Vincent De Vos** (1829-1875), schilder van jachthonden en straathonden. Maar zij schilderden geen fabels en parodieerden de mensen niet in bepaalde situaties.

Ceuterick maakte de voltallige gemeenteraad van 1850 belachelijk: hoe de vroede heren zich plechtig, vergramd of afkerig en slaperig bezig (moeten) houden met onbevalligheden ("degenen die juffrouwen bepijpen...") die daarenboven hun bevoegdheid te buiten gaan. De bevolking had lak aan die zeveraars.

Op dit gebied is Ceuterick's werk een unicum: een dieren-scène waarin met **wrange spot** een heuse mensenbezigheid gehegeld wordt. **Bitter realisme in volle romantiek!**

Terloops gezegd: in de kapittelzaal van de abdij (2de verdieping) hangt een (beschadigd) schilderijtje (slechts 0,35 op 0,40 m) getiteld "**Musicerende katten**". Het is gesigneerd "Teno" (onbekend), niet gedateerd. Op een tafel met groen tafelkleed zitten drie katten die een partituur lezen, een dwaze uil met dirigeerstok en drie stomkijkende apen. Links vooraan liggen drie muziekinstrumenten, rechts vooraan twee musicerende apen. aan de muur achteraan hangen: een componistenbeeld, een uil, een viool. Een bespotting van de muziekschool door een amateur-schilder, waarschijnlijk begin 19de eeuw, met lijsten fraai geschilderd.

Gaston IMBO.

4. DOCUMENTATIE

- Rijksarchief Ronse: Modern gemeentelijk archief Geraardsbergen.
nr. 1185 deel 7 pag. 133.
nr. 1185 deel 6 pag. 199.
- Jacques De Ro: Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan:
de Spitaels van Geraardsbergen.
(onuitgegeven lic. verh. R.U.G. 1976-1977) pag. 53 en pag. 83.
- Marc Van Trimont: De Geraardsbergse "garde-civique" of burgerwacht 1795-1920
(G'bergen 1997) pag. 63, 69, 72.
- H. Liebaut: De gezagsconcentratie in het arrondissement Aalst tijdens de 19de eeuw.
Gent 1968, pag. 11.
- Gustaaf Merckaert: Geraardsbergen 1867-1945; pag. 17.
- Patrick Devos: Inventaris van het kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen.
Gemeentehuizen, band I; Gent 1982; pag. 411.
- A. Batselier: Kroniek van het toneel en het letterkundig leven te Geraardsbergen
1416-1808. (G'bergen, 1976) Pag. 132.
- Ludwine Vander Heyde: Kunstpatrimonium Geraardsbergen
(G'bergen, 1985) pag. 224, 225.
- F. De Schuyteneer e.a.: Gidsboekje 1992 van het O.L.Vrouw hospitaal
in Geraardsbergen (G'bergen, 1992) pag. 64, 65.